

Sotsiaalministeerium

Meie: 09.01.2026 nr 3

info@sm.ee

Eesti Puuetega Inimeste Koja arvamus Lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seadusele

Oleme tutvunud Sotsiaalministeeriumi poolt ettevalmistatud lastekaitseaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise eelnõuga, mille eesmärk on parandada lapse abivajaduse hindamise kvaliteeti. Mõistame ja toetame eelnõu üldist eesmärki tagada põhjalikum ja kvaliteetsem hindamisprotsess abivajavate laste jaoks. Kuigi laste heaolu spetsialistil on kohustus selgitada välja lapse ja pere esmane abivajadus 10 tööpäeva jooksul, siis **leiame, et eelnõus kavandatud 3-kuulise tähtaja rakendamisel võivad juhtumimenetluses tekkida praktilised riskid.**

Praegusel kujul sätestab eelnõu, et juhtumikorralduse algatamisel tuleb lapse abivajadust hinnata esimesel võimalusel (kehtivas seaduses viivitamatult), kuid hiljemalt kolme kuu möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest. Kuigi me mõistame, et sellise kuni 3-kuulise tähtaja eesmärk on anda piisavalt aega põhjaliku ja kvaliteetse hindamise läbiviimiseks, näeme siin ohtu, et seda tähtaega võidakse käsitleda vaikimisi lubatud ooteajana. On ülioluline, et kolme kuud käsitletaks vaid kui maksimaalset aega erandlikel juhtudel, mitte kui tavapärase ooteperioodi iga juhtumi lahendamisel.

Praktikas sõltub hindamisprotsessi kiirus ja tulemuslikkus suuresti kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajate pädevusest ja ajalisest ressursist. Kui kohalikul omavalitsusel napib teadlikkust, kvalifitseeritud töötajaid või piisavaid ressursse, võib lapse abivajaduse hindamine venida ning seeläbi viibida ka lapsele vajaliku abi planeerimine ja osutamine. Nende tegurite tõttu on oht, et pikem lubatud tähtaeg muudab praktikas abi viibimist justkui normiks, kuigi paljudel juhtudel võiks hindamise läbi viia oluliselt kiiremini.

Et maandada eelnõu rakendamisega seotud riske ja tagada, et lapsed ning pered saaksid abi õigeaegselt, teeb EPIKoda järgmised ettepanekud **seades esikohale hindamise tähtaja lühendamise:**

1. Lühendada abivajaduse hindamise tähtaega: **Lühendada eelnõus pakutud 3-kuuline lõpptähtaeg 1-2 kuule. Lisaks sätestada eelnõu seletuskirjas, et hindamise läbiviimine ning lõpliku hinnangu (otsuse) andmine peab toimuma esimesel võimalusel, soovitatavalt ühe kuu jooksul alates juhtumikorralduse algatamisest. Samuti tuua see välja Lapse heaolu hindamise käsiraamatus¹ ning muudes materjalides, töödokumentides, mida laste heaolu spetsialistid töös kasutavad. Ametlik tähtaeg või konkreetne soovituslik tähtaeg (nt 1 kuu) rõhutab reageerimise kiiruse olulisust ning peab motiveerima omavalitsusi menetlust kiirendama kõikjal, kus see on võimalik.**

2. Tähtaega käsitleda ülemise piirina, mitte normina: **Lisaks eelnevale sõnastada eelnõus selgemalt, et ka 1-2-kuulist tähtaega tuleb käsitleda erandliku lõpptähtajana, vaid kõige keerukamate juhtumite puhul, näiteks olukorras, kus abi pakkumine nõuab mahukat võrgustikutööd mitmete osapoolte vahel. Igal võimalusel tuleb hindamine ja esmase abi planeerimine teostada oluliselt kiiremini.** Selline rõhuasetus aitaks vältida olukorda, kus 1-2 kuud võetakse omavalitsustes automaatselt standardse ooteajana.

Kuigi eelnõu seletuskirjast nähtub selgelt, et kuni kolmekuuline tähtaeg on mõeldud põhjaliku hindamise ja juhtumiplaani koostamise lõpptähtajana, mitte ajana, mille jooksul laps võib jääda ilma tegelikust abist, on praktikas siiski reaalne oht – eriti laste heaolu spetsialistide piiratud tööjõuressurssi arvestades –, et kui seaduse tekstist kaob nõue tegutseda „viivitamata“ ning asemele tuleb „esimesel võimalusel“ koos kolme kuu lõpptähtajaga, hakkavad omavalitsused käsitlema seda perioodi vaikumisi lubatud ooteajana.

Puudega lapse puhul võib selline viivitus tähendada, et laps jääb mitmeks kuuks ilma talle vajalikust toetusest ja teenustest, kuigi tema abivajadus on sageli tuvastatav juba esmasel hindamisel. See võib põhjustada kahju lapsele ja perele tervikuna ning suurendada pikas perspektiivis nii lapse, tema pere kui ka avaliku sektori kulusid abi pakkumisel. Kahjuks on Eesti Puuetega Inimeste Kojani jõudnud ka 2025. aastal ja juba ka 2026. aastal erinevate Eesti omavalitsuste piirkondadest teateid ja juhtumeid, mil ametnikud ei ole ka juba neile teadaolevate suure abi- ja toetusvajadusega laste ja nende pere vajadustele mitmete kuude jooksul reageerinud, rääkimata proaktiivsest lähenemisest.

Seetõttu peame vältimatuks, et seaduse rakendamisel ja juhendmaterjalides oleks selgesõnaliselt rõhutatud: **vajalikud tugimeetmed ja teenused tuleb erivajadusega ja puudega lapsele ning tema perele määrata ja rakendada kohe, kui abivajadus on ilmnenud, sõltumata sellest, kas põhjalik hindamine on lõplikult lõpetatud või mitte. Põhjalik hindamine peab täpsustama ja kohandama abi, mitte lükkama selle alustamist edasi.**

¹ <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/lapse-heaolu-hindamise-kasiraamat/lapse-heaolu-kolmnurk>

Eelnõust: (10) Kohaliku omavalitsuse üksus lõpetab abivajava lapse juhtumikorralduse, kui: 2) lapse elukohavahetuse tulemusena muutub lapsele abi osutav kohaliku omavalitsuse üksus; 3) laps saab täisealiseks.

Kuigi seletuskiri rõhutab, et juhtumikorraldust ei tohi lõpetada enne, kui uus KOV on asunud lapse abivajadusega tegelema, on see kohustus sõnastatud ebapiisavalt. Praegune regulatsioon põhineb suurel määral KOV-ide koostöövalmidusel, kuid ei taga õiguslikult lapse teenuste järjepidevust.

Eriti suure abi- ja toetusvajadusega laste puhul on see äärmiselt riskantne, sest elukoha vahetus (nt kolimine, pere lagunemine, kriis vm põhjus) võib tähendada teenuste katkemist, lapse ja pere „kadumist“ kahe omavalitsuse vahele ning lapse ja pere jäämist ilma toeta.

Seaduses tuleb sätestada selge ja siduv kohustus juhtumi üleandmiseks KOV-ide vahel ning nõue, et seni juhtumit korraldanud KOV võib juhtumikorralduse lõpetada üksnes pärast seda, kui lapse uue elukoha järgne KOV on kirjalikult kinnitanud juhtumi ülevõtmise. Seadus peab tagama, et lapsele osutatav abi ja teenused ei katke elukoha muutuse tõttu ning vastutus lapse abivajadusega tegelemise eest ei tohi ühelgi hetkel „kaduda“ kahe omavalitsuse vahele. Lapse elukoha muutus ei tohi olla õiguslik alus abi katkemiseks.

Lisaks kui juhtumikorraldus lõpetatakse ilma kohustuseta tagada juhtumi sujuv üleminek täiskasvanute teenuste süsteemi, tekib reaalne oht, et noor ja tema pere jäävad pikaks ajaks ilma igasuguse koordineeritud toeta. Sageli ei kao abi- ja toetusvajadus täisealiseks saamisel, vaid hoopis suureneb haridussüsteemist väljumisel ja täiskasvanute teenuste järjekordade tõttu, näiteks erihooletandeteenuste kohtade puuduse tõttu.

Seaduses tuleb sätestada kohustus jätkata juhtumikorraldust või tagada selle sujuv üleandmine täiskasvanute teenuste korraldamise süsteemi juhul, kui noorel on jätkuv abi- või toetusvajadus. Täisealiseks saamine ei tohi olla iseenesest aluseks abi ja vastutuse katkemisele. See annab kohalikele omavalitsustele ja riigile suurema vastutuse tagada terviklik abi elukaareüleselt. Seaduse täiendamine vastava kohustusega aitab tagada kohaliku omavalitsuse ja riigi suurema vastutuse tajumist tervikliku ja katkematu abi korraldamisel kogu inimese elukaare jooksul.

EPIKoda on seisukohal, et need ettepanekud aitavad ühitada põhjalikkuse ja kiiruse põhimõtteid hindamisprotsessis ja tagavad sujuva ülemineku laste teenustelt täisealiste teenustele või abi jätkumise elukoha vahetusel. Lapse abivajaduse hindamine peab olema kvaliteetne, ent see ei tohi toimuda lapse huvide arvelt – iga asjatu viivitus võib tähendada lapsele vajalikust abist ilmajäämist või perele ebamõistlikult suure lisakoormuse tekkimist. Loodame, et meie ettepanekuid ja

seisukohti arvestatakse eelnõu edasisel menetlemisel. EPIKoda on valmis aruteludes osalema, et leida ühiselt parimad lahendused abivajavate laste heaolu tagamiseks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Maarja Krais-Leosk

Tegevjuht

Kristi Kähär; Toetuste ja teenuste nõunik
+372 5401 0462; kristi.kahar@epikoda.ee

Toompuiestee 10 / 10137 Tallinn / 6616629

epikoda@epikoda.ee / www.epikoda.ee